

Text apărut pe www.poezie.ro

Învățăm împreună (10)

tehnica literara

(Licențele poetice)

de Rodean Ștefan-Cornel

2008-10-09

Notă:

Acest text nu este o lucrare de cercetare științifică, un eseu, o lecție, sau un instructaj. El conține doar câteva note de studiu, personale, elaborate de subsemnatul pe timpul parcurgerii unei bibliografii pe care am considerat-o absolut necesară pentru inițierea mea în unele “taine ale scrisului.”

Mărturisesc faptul că m-am gândit destul de mult dacă să adaug și acest episod în seria de note de studiu de până acum. De ce? Pentru că există riscul ca, dacă nu este bine înțeles, toată truda depusă de mine până acum să fie aproape zadarnică.

Să mă explic:

Acum, către finalul serialului, cineva ar putea întreba:

“- Bine, bine, am discutat atâta despre prozodie, versificație, ritm, accent, despărțire în silabe, cezură, măsură, rimă, am văzut că sunt multe reguli, dar, chiar nu se poate încălca niciuna?”

Și, vin eu, cu acest ultim episod și răspund:

“- Ba, cum să nu, le puteți încălca, pentru că de-aia sunt licențele poetice!”

Iar cel care a întrebat, poate gândi astfel:

“- Păi, dacă tot le putem încălca, atunci ce rost are să le mai învățăm?”

Sper din toată inima, să nu se întâmple o asemenea interpretare a episodului de față.

Prin licență poetică se înțelege o ușoară abatere de la regulile limbii (gramatică, lexic, topică), tolerată în poezie în vederea depășirii unor dificultăți impuse de versificație. Uneori, însă, licența se realizează cu intenția deliberată de a viza efecte stilistice particulare. De asemenea se folosește expresia “licență artistică” în general, ca abatere, îndeosebi în clasicism, de la normele statornicite pentru unele genuri, specii, forme literare etc.

Trebuie subliniat faptul că despre licențe poetice se vorbește doar în cadrul literaturii așa zis tradiționale, pentru că modernismul și postmodernismul - mai ales unele forme ale

avangardei literare – nu numai că și-au îngăduit “licențe” de toate soiurile și nuanțele, dar și-au făcut un principiu suprem din libertatea absolută față de orice fel de norme.

Având în vedere faptul că în episoadele anterioare am tratat în mod deosebit aspectele tradiționale ale versificației, mă întorc la întrebarea “cheie” de la începutul materialului de față, adică avem sau nu voie să încălcăm regulile prozodiei?

Normele, în general, sunt stabilite și explicate astfel încât nu par “chiar atât de dure”. Iată spre exemplu ce scriu normele elaborate de Institutul de Lingvistică, sub patronajul Academiei Române, referitor la problemele accentului:

“Unele accentuări respinse de normă sunt inculte..... în timp ce altele sunt tolerabile, nereprezentând propriu-zis greșeli, ci variante livrești, mai aproape de unul dintre etimoane.... ori accentuări mai vechi...”

Păi, atâta vreme cât normele respective nu dau o listă exhaustivă a încălcărilor “inculte” și alta a celor “tolerabile”, eu zic să respectăm cu cât mai multă strictețe regulile din dicționare!

Referitor la același exemplu al accentului, mai citez ceva din aceleași norme: “În poezie se admite și folosirea altor variante accentuale decât cele recomandate de normele actuale.”

Da, zic eu, dar în care poezii și căror poeți “li se admite”?

Extinzând întrebarea, nu numai referitor la accent, dar și la celelalte chestiuni legate de prozodie, se pare că cele mai multe păreri spun cam așa:

- nu se permit licențe de niciun fel, la creațiile foarte mici, cum ar fi, spre exemplu epigrama, dar nici la poeziile cu formă fixă recunoscute pentru valoarea lor deosebită din punct de vedere artistic, cum ar fi sonetul, rondelul, rondoul etc;
- la creațiile mai lungi se permit licențe, dar numai dacă, într-adevăr acestea sunt benefice pentru ansamblul creației; spre exemplu, la o satiră din 10 strofe, pentru a nu pierde o poantă deosebit de bună, s-ar zice că nu este o tragedie dacă un accent sau o despărțire în silabe sunt puțin altfel decât în dicționare;
- în principiu se spune că, cu cât ești mai neexperimentat, cu atât trebuie să îți permiți mai puține abateri de la reguli.

Pornind de la faptul că “licență” provine din latinescul “licentia”, care înseamnă permisiune, libertate de a face ceva, discutând de licență poetică, s-ar cuveni câteva cuvinte și despre folosirea limbajului grosier, indecent, vulgar pe care ni-l putem permite sau nu. Până la urmă este o chestiune personală, care ține de opțiunea și de selecția autorului. Depinde de întregul context, de “coloritul” și spiritul întregii opere, dar depinde și de geniul poetului, de măsura în care își poate el permite să împeștițeze, sau măcar să păteze pe alocuri, textul său cu

expresii “tari”. Oricum, prudența este recomandată întotdeauna, pentru că, subiectiv judecând, nimeni nu poate fi sigur că un asemenea limbaj poate să-i avantajeze opera mai mult decât poate să-i vătămeze reputația.

O chestiune interesantă de dezbătut, pe care doar o amintesc tot în contextul licențelor poetice, este cea a “inventării” de cuvinte. Ca și în cazul celorlalte licențe, de ordin gramatical sau de limbaj, cred că și în această privință este potrivită recomandarea pentru începători, de a nu abuza de așa ceva. Iar poeții consacrați, dacă nu sunt de talia lui Arghezi, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu (nu știu dacă am dat cele mai inspirate exemple) se pare că nu este bine să se aventureze prea mult, nici ei, pe acest tărâm...

În încheierea acestui serial, repet, cu alte cuvinte, ceea ce am spus în primul episod și am menționat la începutul tuturor celorlalte:

Acestor note de studiu, personale, nu trebuie să li se acorde importanță mai mare decât merită, deoarece sunt scrise ca “de la începător la începător”. Ele reprezintă ceea ce am înțeles eu din studiul unor probleme aparținând unui domeniu total nou mie. S-ar putea (deși este mică probabilitatea) ca unele aspecte, poate mai puțin importante, de amănunt, “de nuanță” să le fi înțeles greșit. Nu este cu totul exclus (cu toate că, de această dată probabilitatea este și mai mică) să fi interpretat eronat probleme chiar mai importante. M-aș bucura dacă ni s-ar atrage atenția asupra acestora, atât mie cât și celorlalți care au citit textele respective. Dar dacă, totuși, cele mai multe au fost corect înțelese și odată cu mine le-au învățat și alții, atunci truda noastră nu a fost zadarnică.

Vă mulțumesc!